

Kultura

MARIO MATOKOVIĆ

NAGRAĐIVANI
OSJEČKI
SUVREMENI
UMJETNIK

Jedino ukazivanjem
na probleme možemo
utjecati na kvalitetu
života unutar
zajednice, iako to
često možda izgleda
kao pucanj u prazno,
ali i sam pucanj možda
dotakne neki bubnjić

S osječkim umjetnikom Mariom Matokovićem razgovaramo ususret samostalnoj izložbi u Galeriji Galženica zanimljiva, proustovskog naziva "U potrazi za dobrom vladavinom". Tema ravnice i nesvjesnog političkog okoliša ona je koja ga, čini se, već duži niz godina zaokuplja. Iako ne vjeruje da umjetnost išta zapravo može promijeniti u političkoj zbilji, njome se aktivno bavi i intrigantno instrumentalizira različite umjetničko-medijske alatke ne bi li progovorio o problemima koje prepoznaje da tište zajednicu i njega samoga kao političkog subjekta, umjetnika i intelektualca.

Matoković (1985.) diplomirao je 2010. na Umjetničkoj akademiji u Osijeku na Odsjeku likovne umjetnosti. Profesionalno se bavi umjetničkom djelatnošću u području suvremene vizualne i likovne prakse kroz medij grafike, videa, instalacija

RAZGOVARAO SRĐAN SANDIĆ

S obzirom na to da je u Hrvatskoj "glupost neuništiva", ne vjerujem da ću ikada naići na manjak ideja

bu da dva rada, "Neizvjesni prostori" i "To all of those people who destroyed my city" budu premijerno predstavljani na izložbi. Ideja kolege Štefančića bila je da prikaže presjek radova od 2011. do danas koje veže ista ili vrlo slična tematika, a to je odnos između umjetnosti, kulture, pojedinca i države s naglaskom na kritički kontekst. U startu sam naglasio da se ne želim miješati u koncepciju jer cijenim rad i napor kolege Štefančića koji je proteklih godina uložio velik trud u velikogoričku galeriju pozicionirajući je u jedan od najrelevantnijih izlagačkih prostora u Hrvatskoj. Kako se izložba bliži, zaista sam uvjeren da će to biti najkompletniji i vizualno najzanimljiviji pogled na moj rad, što me jako veseli.

■ **Koja je pripovijest vašeg kreativnog procesa, uz rad na osječkoj Umjetničkoj akademiji? Kako izgleda dan i discipliniranje umjetničke prakse?**

- Kako me u vlastitom radu zanimaju specifičnosti i problemi sredine, u kontekstu grada, regije ili u konačnici drža-

cije te umjetničke fotografije. Izlagao je na brojnim domaćim i nekoliko međunarodnih izložaba. Sudjeluje na više umjetničkih radionica i projekata u domovini i inozemstvu. Dobitnik je Rektorove nagrade Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Bio je finalist nagrade "Radoslav Putar", nagrade za mlade umjetnike do 35 godina u organizaciji Instituta za suvremenu umjetnost, a 2017. nagrađen je trećom nagradom na 5. Biennalu suvremene umjetnosti u Novorosijsku u Rusiji za rad "Zastava". Jedan je od osnivača Umjetničke organizacije POPUP za koju od 2012. do 2016. godine radi seriju vizuala, od 2013. pak do 2016. obavlja funkciju predsjednika HDLU Osijek. Osnivač je Udruge za kreativni razvoj Osijek (UKRO) nastale kao inicijativa za poboljšanje percepcije spram likovnosti i predmeta Likovne kulture. Zaposlen je na Umjetničkoj akademiji u Osijeku kao asistent na Odsjeku za likovnu umjetnost. Nakon ove izložbe čeka ga splitsko predstavljanje u Salonu Galić.

■ **Izložba pod nazivom "U potrazi za dobrom vladavinom" u Galeriji Galženica donosi šest vaših radova od**

lako sam mlad, intrigantno mi je koliko se ljudi mogu uzбудiti na intonaciju himne i na vizualni podražaj zastave, dok im, s druge strane, propale tvornice, raseljavanje i slično gotovo ništa ne znače. Identitet treba, po meni, podrazumijevati borbu za dobrobit zajednice, bilo u kulturnom, ekonomskom ili nekom desetom području, a gledajući nas ipak sam uvjerenja da je "kamen, krš i maslina" u popriličnoj prednosti. Zastava će se uvijek vijoriti, za to se ne bojim

2011. do 2018. Kako je došlo do selekcije baš tih šest radova? Što ih povezuje?

- Krajem lipnja prošle godine dobio sam poziv od voditelja Galerije Galženica, Klaudija Štefančića, da realiziram samostalnu izložbu u sklopu galerijskog programa za 2018. Vrlo sam rado prihvatio te smo se ujedno i brzo složili da Klaudio bude kustos izložbe. Time sam selekciju radova prepustio kolegi Štefančiću uz moju mol-

ve kao zajednice, sam proces rada doživljam ili, bolje rečeno, proživljam kroz svakodnevno promatranje i oslušivanje. Kao i svima, ideje se javljaju ciklički, ponekad vrlo intenzivno pa ih vrlo štreberski ucrtavam u svoju bilježnicu. Ponekad intenzitet ljudske gluposti u (s)Lijepoj Našoj oslabi pa to vrijeme iskoristim za boravak u studiju, tj. u radionici koja služi za produkciju radova. S obzirom na to da je u Hrvatskoj "glupost neuništiva", ne vjerujem da ću ikada naići na manjak ideja.

S druge strane, rad na akademiji doživljam kao nadogradnju i sreću da radim s individuama kojima kreativnost nije strani pojam. Naravno, nekad proces iziskuje strpljenje i vrijeme da se u pojedincu pokrene kotačić, ali od trenutka kada se pokrene do krajnjeg rezultata posao asistenta mi pričinjava zaista zadovoljstvo. Na kraju se često javi osmijeh od uha do uha koji ponekad i ne smijemo pokazati jer smatram da je vrlo bitno da smo svi čvrsto na zemlji.

Kao i u vlastitom radu, tako i u radu sa studentima nastojim sebe i druge uvjeravati da je promjena moguća i da si u konačnici osvijestimo da je nemoguće ipak ►

ponekad moguće. Često parafraziram jednu od najpoticajnijih poruka koju sam dobio od poznanice te koju ponekad kažem i studentima, a to je: "Ustraj, ne odustaj!"

■ **Tvrdite da umjetnički produkti u konačnici nemaju cilj mijenjati društvo jer smatrate da je to gotovo nemoguće, već pokušavate ukazati na probleme u kojima se zajednica nalazi. Koji su vam problemi posebno intrigantni trenutno u rodnom gradu – Osijeku?**

- Teško mi je povjerovati da moj rad može nekoga promijeniti, posebice ako uzmemo u obzir činjenicu kako puno eksponirani pojedinci u našoj okolini ne mogu ukazati na probleme, a kamoli ih rješavati. Iako, moram priznati, da sam se ugodno iznenadio na neke reakcije poznanika na temelju određenih recentnih radova. Stava sam da jedino ukazivanjem na probleme možemo utjecati na kvalitetu života unutar zajednice, iako to često možda izgleda kao pucanj u prazno, ali i sam pucanj možda dotakne neki bubnjić pa mem-

Galerije Kazamat u korist političke stranke koja je tamo namjeravala otvoriti pivnicu. Još zorniji primjer odnosa prema kulturi osobno sam doživio na jednom od mnogobrojnih sastanaka sa službenicima Grada Osijeka gdje mi je poručeno, citiram: "Što vi ne izrađujete božićne ukrase pa si tako plaćate te vaše ateljee, instalacije, slike?" Ta osoba i dalje sjedi u jednom od gradskih ureda i odašilje takvu poruku djelatnicima u kulturi, što je sramotno i nedopustivo. Nadam se da će doći vrijeme kada će i tomu doći kraj jer neizvjesnost je ovdje konstanta i traje predugo.

■ **Osnivač ste Udruge za kreativni razvoj Osijek (UKRO) nastale kao inicijativa za poboljšanje percepcije spram likovnosti i predmeta Likovne kulture. Kako funkcionira udruga? Kako djeca reagiraju? Postoji li interes?**

- Udrugu smo osnovali kolegica Marijanović i ja 2008. godine, kako bismo poboljšali percepciju spram likovnosti te smo u prve dvije godine bili dosta aktivni

cini osječkih tvrtki koji su bez puno pitanja spremno uplatili donaciju za izdavanje knjige. Druga rezidencija bi trebala biti krajem listopada ove godine, za što smo dobili i prvu financijsku podršku od Grada Osijeka. Trenutno radim na još nekoliko projekata, koji će biti više usmjereni na zajednicu i poboljšanje uvjeta unutar zajednice. Najbitnije od svega je da interes i podrška postoje.

■ **Kako kao profesor podučavate mlade ljude da rade u zemlji bez stvarnog umjetničkog tržišta? Ili ste puno optimističniji?**

- Nekad je vrlo zahtjevno raditi s mladima koji zaista ostvaruju vrhunske rezultate, puno bolje nego kada sam ja bio student te često otvoreno razgovaramo i o umjetničkom tržištu u Hrvatskoj. Iskreno im kažem kako sam jednom u životu prodao rad u Hrvatskoj, i to je to što im mogu reći o navedenoj temi. Priznam da sam vrlo nestručan o tome govoriti. Potičem ih da stave radove na platforme preko kojih se prodaju umjetnička djela jer sam osobno jedino tako došao u situaciju da prodam radove u inozemstvo.

■ **U svom radu spominjete i "simptom ravnice" koji vas fenomenološki zanima. Možete li objasniti kako ga vidite? Što ga čini simptomom?**

- Često razmišljam o ravnici koja je, po meni, vrlo intrigantna s vizualne pozicije, a posebice s psihološkog aspekta. Horizont je beskrajno ravan, statičan te promatrajući ga nisam siguran opušta li ili uznemiruje. Tako sam jednom u razgovoru sa starijim kolegom, također umjetnikom, došao na temu ravnice i on mi je rekao kako je ovo vrlo plodno tlo jer je ujedno bilo dno Panonskog mora, ali s druge strane ljudi su često demotivirani, rezignirani. Većina koja ode iz ovog kraja uspije jer postoji taj neki inat u ravnici, koliko god mi nijekali to, dok s druge strane pojedinci koji ostanu ovdje, koliko god bili uspješni, rijetko kada će dobiti priznanje okoline, eventualno posthumno. Puno je takvih primjera u povijesti.

Ako ne progovaramo o problemima koji nas tište, ne vjerujem da će to netko drugi potencirati umjesto nas. Također, simptomatično je za ovaj kraj ono što mi otac ponekad zna reći, a to je: "Nemoj, sine, sad..." I tu isto nazirem jednu poveznicu u vlastitim radovima u kojima često progovaram o apatiji te o tom simptomu kao kontinuiranom nagovještaju onoga što nas čeka, iako vrlo svjesno to neprestano živimo.

■ **Kako je došlo do rada "Zastava"? Zastava je simbol zajednice, međutim**

Rad "Neizvjesni prostori" problematizira percepciju gledanja, odnosno promatranja prostora i zajednice, u ovom slučaju Slavonije koja je gotovo prepuštena samoj sebi i kao takva odumire. Često me provocira izreka - valjda tako mora biti, koja je gotovo postala mantra ovih prostora

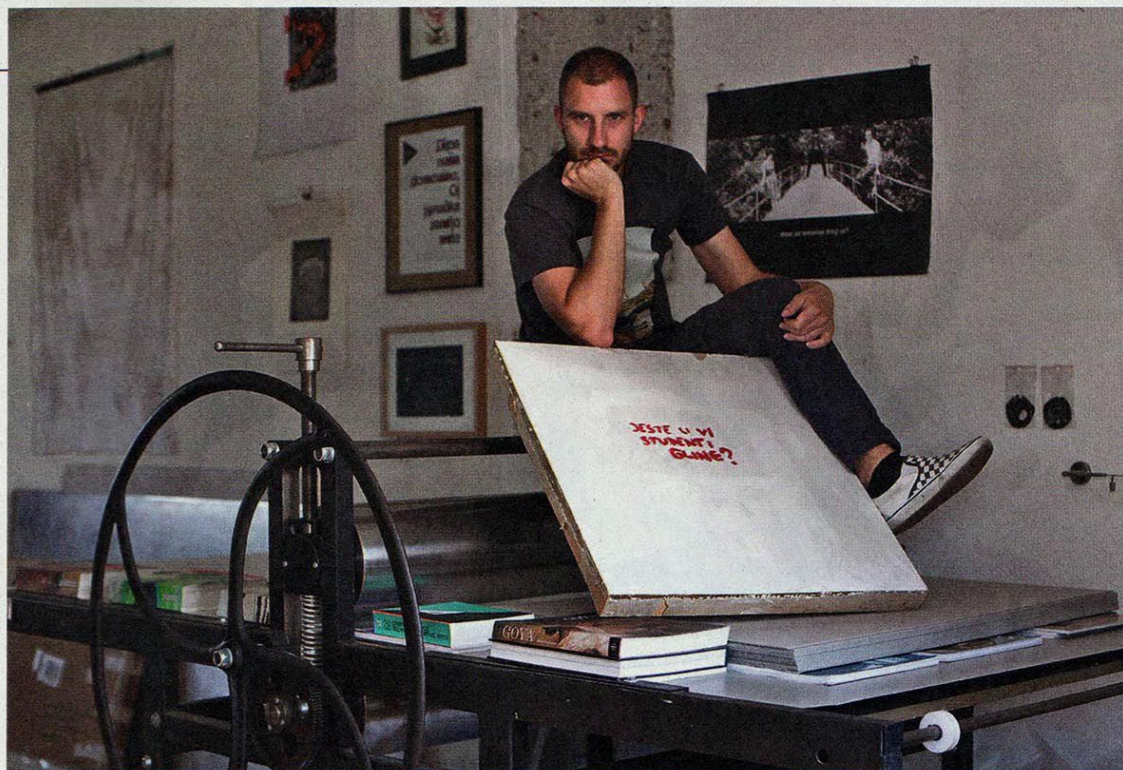
brana pošalje informaciju u mozak. Grad Osijek ništa ne zaostaje za ostalim gradovima u RH iako se predstavlja kao teški "grad slučaj", a mene osobno žalosti način na koji se na Osijek gleda iz drugih dijelova Hrvatske. Neke kolege su iznenađeni vizualnim dojmom grada i začude se pozitivnom stavu jer su bili dojma da je u Osijeku sunce odavno zašlo i da crne vrane neprestano grakću i nadlijeću grad.

Kao djelatnika u kulturi posebno mi smeta nekompetentnost i stav gdje "svi znaju sve". U kulturnoj sferi to je ponajviše izraženo, posebice u likovnoj umjetnosti koja je za ovako mali grad na vrlo visokoj razini, uzevši u obzir broj nagrada, priznanja, izložaba koje ostvaruju osječki likovni umjetnici. Gotovo da nitko za to ne mari, već se isključivo na kulturu gleda kroz prizmu "profita", samim time se neodrživost nameće kao logičan slijed.

Primjera je mnogo pa smo se nedavno suočili s pokušajem iznajmljivanja ulaza

održavajući radionice s djecom, što je bilo vrlo uspješno. Gubitkom prostora i suočeni s novim životnim situacijama došlo je do stagnacije, odnosno faze u kojoj više nismo imali vremena da se kvalitetno posvetimo takvom načinu rada. Inicijativu oko udruge aktivirali smo polovicom prošle godine kada sam pokrenuo projekt MML Studio, prvu osječku umjetničku rezidenciju. U listopadu 2017. ugostio sam Filipa Bojovića, novosadskog dizajnera i fotografa koji je boravio u Osijeku tjedan dana i načinio seriju analognih fotografija koje smo zadnji dan predstavili osječkoj publici. Inicijativa je naišla na dobre kritike, ali odaziv nije bio na visokoj razini, što govori pomalo i o rezerviranosti ljudi spram novih inicijativa.

Kroz mjesec dana bi trebala izaći knjiga "Osijek Snapshots" na 96 stranica u kojoj će biti sažeta velika većina fotografija nastalih na rezidenciji što je zanimljivo jer sam ovu inicijativu predstavio nekoli-

Često razmišljam o ravnici koja je, po meni, vrlo intrigantna s vizualne pozicije, a posebice s psihološkog aspekta. Horizont je beskrajno ravan, statičan te promatrajući ga nisam niti siguran opušta li ili uznemiruje

nerijetko nosi nasilan teret. Što vam je kod naše zastave posebno intrigantno? Kakav je njezin identitet?

- Rad je nastao 2011. godine kada sam počeo intenzivnije pogledom pratiti zajednicu u kojoj živim te sam se upitao što je uopće od Hrvatske ostalo hrvatsko. Sam pojam zastave povlači pojam identiteta koji je kod nas vrlo izražen, primjerice zastava podrazumijeva strahopoštovanje, dok pojedinci koji oštete državu na uštrb vlastite dobiti gotovo dobivaju epitet "nedokučivih", kao i zastava s početka priče. Iako sam mlad, intrigantno mi je koliko se ljudi mogu uzбудiti na intonaciju himne i na vizualni podražaj zastave, dok im, s druge strane, propale tvornice, raseljavanje i slično gotovo ništa ne znače. Identitet treba, po meni, podrazumijevati borbu za dobrobit zajednice, bilo u kulturnom, ekonomskom ili nekom desetom području, a gledajući nas ipak sam uvjerenja da je "kamen, krši maslina" u popriličnoj prednosti. Zastava će se uvijek vijoriti, za to se ne bojim.

■ "Neizvjesne prostore" producirala je sama galerija. O čemu je riječ u tom radu?

- Rad "Neizvjesni prostori" problematizira percepciju gledanja, odnosno promatranja prostora i zajednice, u ovom slučaju Slavonije koja je gotovo prepuštena samoj sebi i kao takva odumire. Često

me provocira izreka - valjda tako mora biti, koja je gotovo postala mantra ovih prostora pa je i to jedan od segmenata ove trokanalne videoinstalacije. U radu se opet osvrćem na beskrajno ravan horizont koji je dominantan i asocira na rezignaciju i beživotnost u beskrajno plodnom kraju.

Ideja za rad javila se netom nakon što sam dobio poziv za izlaganje te sam bio ugodno iznenađen kad je kolega Štefančić rekao da imamo sredstva za produkciju rada, što je vrlo rijedak slučaj u kulturnoj praksi. U svojoj kratkoj izlagačkoj djelatnosti još se nisam susreo s tim da galerija u svrhu izložbe producira rad te sam vrlo rado prihvatio ponudu. Govorimo li o financijama u kontekstu kulture, otvaramo jedno posebno poglavlje, poglavito u likovnoj umjetnosti, o kojemu se treba puno glasnije pričati.

■ S obzirom na to da smo ista generacija iz istoga kraja, molim vas da nam opišete svoje sjećanje na djetinjstvo u Osijeku. Kakav je taj grad danas?

Gdje vidite mjesto naše generacije?

-Kao i svako djetinjstvo, sjećanje je pozitivno jer je bilo bezbrižno, provedeno u igri. No prije nekoliko dana sam boravio u vrtiću gdje su moje kćeri imale završnu priredbu, nakon toga smo izašli u dvorište vrtića u kojemu sam proveo velik dio svoje mlado-

sti te počeo iščitavati grafite i potpise iz toga doba. Juka, Liza, Drale i mnogi drugi otišli su i potražili sreću negdje izvan domovine te sam shvatio da sam jedan od rijetkih iz generacije kojemu je prebivalište ostalo isto. Moram priznati da je bilo poprilično emotivno sve to iščitavati. Također, emotivno je bilo gledati vrtić kao odgojno-obrazovnu ustanovu s eksterijerom kojemu se fasada raspada, iz koje vire armaturne žice i slično, što govori o tome koliko je uloženo truda i volje da se takve stvari dovedu u red.

Odrastu li naraštaji uz ovakve fasade, pritom ne znajući da tamo negdje postoji zaista čista ili pak muralima oslikana fasada, kako možemo od njih ili mene koji sam tamo odrastao očekivati da se borim za nešto bolje kada bolje nisam vidio? Problem je što se pogledi odgajaju, vrijeme prolazi, a djeca postaju ljudi.

U Osijeku vidim puno kreativnog potencijala, ali i dosta često naiđem na zid ili pak na: "Ajde, nemoj to sada..." ili "Pa još si mlad, ima vremena!" i to me poprilično uznemiri. Posebice uzmem li u obzir da će i moje kćeri jednog dana naići na takve "stupove društva" koji će im govoriti što je dobro, a što loše a da ne vide dalje od vlastite samodopadnosti. Bojim se da će mladi ljudi još više napuštati ovaj kraj baš nauštrb ovih potonjih. Warhol je rekao kako "vrijeme ne mijenja stvari, nego smo mi ti koji ih moramo promijeniti", a u ovom slučaju mi koji još imamo malo vjere da će biti bolje i činimo da bude bolje moći ćemo svojim bližnjima, a ponajviše svojoj djeci reći kako smo barem pokušali ukazati i ne nastojati biti "kao i svi". ■

Nastojim sebe i druge uvjeravati da je promjena moguća i da si u konačnici osvijestimo da je nemoguće ponekad moguće. Često parafraziram jednu od najpoticajnijih poruka koju sam dobio od poznanice: "Ustraj, ne odustaj!"